

BĂNĂȚENII — SUSȚINĂTORI AI RĂZBOIULUI PENTRU CUCERIREA INDEPENDENȚEI NAȚIONALE

Evenimentele de la 1877—1878 au dovedit cu tărie faptul că dobândirea independenței de stat a României a fost o cauză scumpă a românilor de pretutindeni. Năzuințele îndrituite spre viață națională liberă, independentă și-au găsit acum un teren fertil de afirmare.

Încă în perioada premergătoare războiului românii bănățeni au organizat, la fel ca și frații lor din celelalte teritorii românești aflate sub dominație străină, diferite manifestații cu caracter național și politic. În acest sens revelatoare este circulara episcopului diecezan din Caransebeș, Ioan Popasu, datată 19 iulie 1876, care la indicația autorităților austro-ungare atrăgea atenția preoților să nu permită organizarea nici unui fel „de demonstrațiuni politice, naționale...”, mai ales cu prilejul zilei de 3/15 mai, data desfășurării adunării populare de la Blaj din anul 1848¹. După declanșarea războiului, în ciuda interdicțiilor, bănățenii își vor afirma puternica afecțiune față de frații lor din România, dorința firească de a trăi împreună în cadrele aceluiași stat. Numai astfel ne putem explica faptul că în Banat circulau, conform „Ordnățiunii administrative a Comitatului Caraș”, din 6 iunie 1877, numeroase cărți și hărți interzise de autorități, care reliefauseră dorința locuitorilor din Transilvania și Banat de a se uni cu România.

Împotriva celor ce răspindeau asemenea hărți se vor adopta măsuri drastice, cei prinși asupra faptului urmînd să fie amendați „... în bani pînă la 300 fl. sau cu închisoare de 3 luni și în urmă și cu pierderea postului...”.² Astfel, librarul Ioan Țieranu din Oravița a fost arestat în mai 1877, deoarece vînduse cîteva exemplare dintr-o hartă intitulată „Țara Română și Dacia modernă”, în hotarele căreia erau incluse România anului 1877 precum și teritoriile românești aflate în acea vreme sub dominația habsburgică³. Totodată, Ioan Țieranu era învinuit că ar fi încercat

¹ Arhiva bisericii din Mehadia, pachet 1876, document neinventariat. Copia documentului se află în arhiva Muzeului județean de istorie din Reșița.

² Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Dieceza Caransebeșului, școlare, anul 1877, act. nr. 200; I. Popescu — Puțuri, A. Deac, *Unirea Transilvaniei cu România*, ediția a II-a, Editura Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., București, 1972, p. 185.

³ *Familia*, nr. 15 din 19 februarie/3 martie 1878, p. 92.

să recruteze voluntari pentru armata română, desfășurînd cu acest prilej o intensă propagandă în favoarea României⁴. Țieranu a fost reținut în închisoare circa 10 luni după care i s-a intentat proces. Pentru crima de „înalță trădare”, care amenința integritatea imperiului habsburgic — după cum menționa procurorul în rechizitoriul său — s-a cerut pedepsirea acuzatului cu trei ani închisoare⁵. Dar, deși s-au luat asemenea măsuri severe împotriva celor ce foloseau hărți ale „Daco-României”, mulți învățători din localitățile bănățene, ca de pildă Căvăran, Caransebeș, Zorlențul Mare, Ohaba Mîtnic, Zăgujeni, Ruginosu, Prisaca, Tincova, au continuat să utilizeze aceste hărți precum și cărți interzise⁶.

Chiar din primele zile ale înclăstării militare românii din Banat au sprijinit cu ardoare, în multiple forme, oștirea română aflată pe cîmpul de luptă. Faptul este confirmat atît de documente cît și de presa vremii, care a inserat în coloanele sale numeroase știri referitoare la ajutorul acordat de populația din această regiune a țării, celor ce-și vărsau sîngele pe teatrul de bătălie din sudul Dunării. Cînd la 3/15 iulie 1877 „Familia” înștiința că armata română se află „...la fruntarii spre a spune lumii prin glasul tunului, că țara noastră are conștiința drepturilor sale...”⁷, mulți bănățeni, animați de un cald patriotism, au trecut granița dintre imperiul austro-ungar și vechea Românie pentru a se alătura luptătorilor. Printre acești voluntari găsim foști ofițeri în armata austro-ungară, tineri intelectuali, țărani și muncitori. Numărul exact precum și numele multora nu ne sînt cunoscute, dar în memoria neamului vitejeasca lor comportare este adînc încrustată. Dintre fiii Banatului participanți la războiul pentru independență amintim pe căpitanul Moise Groza, originar din comuna Obreja, care s-a comportat admirabil îndeosebi în luptele de la Grivița sau Verbița, unde a fost chiar rănit de explozia unui obuz inamic, dar după ce i s-a pansat rana, s-a reîntors pe cîmpul de luptă⁸. Pentru vitejia dovedită în luptele de la 8 septembrie, ca de altfel pe tot parcursul războiului, a fost decorat cu numeroase ordine și medalii⁹.

Voluntari veniți din localitățile bănățene, fie că este vorba de Obreja, Ilidia, Curtici, Șiria sau altele, au îngroșat rîndurile unităților armatei române, contribuind la înfrîngerea cotropitorilor. Numeroși studenți bănă-

⁴ *Telegraful român*, nr. 39 din 19/31 mai 1877; L. Maior, *Transilvania și războiul pentru independență (1877—1878)*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p. 18.

⁵ I. Munteanu, *Independența cauză a întregii națiuni române*, în „Orizont”, nr. 4 din 27 ianuarie 1977, p. 3.

⁶ Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Dieceza Caransebeșului, școlare, anul 1877, act 311.

⁷ *Familia*, nr. 19 din 10/22 mai 1877, p. 259.

⁸ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 82 din 1 noiembrie/20 octombrie 1877; Paul Abrudan, *Aspecte ale sprijinului acordat de românii din Transilvania războiului pentru cucerirea independenței de stat a României*, în *Revista de istorie*, tom 29, nr. 4, 1976, p. 589; vezi și *Războiul pentru independența națională 1877—1878. Documente militare*, Edit. militară, București, 1971, p. 20, 64, 392, 435 și 495.

⁹ *Asalt la redute. Eroi ai războiului pentru independență*, Edit. militară, București, 1969, p. 130.

ţeni, ce studiau în acea vreme la Cernăuţi — Beuca, Popovici, Mihăilescu, Olariu, Ţurcan — s-au luptat cu bărbăţie pe frontul din Bulgaria¹⁰.

Îngrijorat de creşterea impetuoasă a numărului celor ce treceau graniţa pentru a se înrola ca voluntari, prefectul judeţului Caraş raporta că „...regiunile de acolo nu prea vor sta liniştite”¹¹. Cu prilejul războiului din 1877—1878 s-a manifestat cu tărie şi atitudinea patriotică a generalului Traian Doda, născut în satul Prilipeţi, judeţul Caraş-Severin. Acesta va încerca să treacă Carpaţii pentru a se înrola în oştirea română. Se pare chiar, că în preajma izbucnirii războiului, în cercurile oficiale române se vehicula ideea de a se oferi generalului Doda funcţia de şef al Statului major general al armatei române. Sugestivă în acest sens este corespondenţa dintre Vincenţiu Babeş şi Ion Bălăceanu, reprezentantul diplomatic român la Viena, din care reiese tocmai încercarea de atragere a generalului Traian Doda în România spre a i se încredinţa această comandă¹². Deşi lui Doda nu i s-a permis să treacă graniţa pentru a prelua comanda, el a menţinut legătura cu guvernul din Bucureşti, pe care l-a sfătuit ca armata română să treacă Dunărea în apropierea Bechetului, unde ar fi putut face, în eventualitatea unui eşec, joncţiunea cu armata rusă aflată lângă Plevna. De altfel, Traian Doda îndemna făţiş pe bănăţeni să sprijine războiul pentru dobândirea independenţei, să nu se lase înşelaţi „...de şapte false, nici să nu se sperie de ameninţări”¹³.

Pe lângă participarea directă, ca voluntari, la operaţiunile militare, populaţia din Banat a contribuit la susţinerea materială a războiului prin apreciable donaţii şi ajutoare băneşti. După începerea ostilităţilor şi aici s-au constituit comitete de ajutoare a oştirii române, a soldaţilor răniţi şi a familiilor acestora. Aceste comitete organizau colectarea de bani, bandaje, scame, flanele, perne, cămăşi, cojoace, opinci, ciorapi etc. pe care le expediau „Crucii Roşii” din Bucureşti. Dar activitatea comitetelor de ajutoare a fost îngrădită de autorităţile austro-ungare, care nu priveau cu ochi buni afirmarea — nici măcar pe această cale — a conştiinţei de neam, a sentimentelor de frăţietate naţională. Drept urmare, în mai 1877, ministerul de interne a interzis funcţionarea lor, pretextând că „...un stat neutru nu poate admite ca cetăţenii lui să constituie comitete pentru a uşura durerile răniţilor părţilor beligerante”¹⁴.

Cu toate interdicţiile, după desfiinţarea comitetelor activitatea de ajutoare a ostaşilor răniţi a fost preluată de persoane particulare, remar-

¹⁰ C. Petculescu, *Tinăra generaţie în războiul pentru cucerirea independenţei naţionale*, în „Scînteia Tineretului” din 16 aprilie 1975; Alexandru Roz, *Voluntari din părţile Aradului în războiul pentru independenţă*, în „Flacăra Roşie” (Arad) din 19 aprilie 1975.

¹¹ V. Faur, *Date despre contribuţiile românilor bănăţeni la sprijinirea războiului de independenţă (I)*, în „Orizont”, nr. 42 din 10 octombrie 1976.

¹² L. Maior, *Contribuţii documentare la ecoul războiului de independenţă în Transilvania*, în *Studia*, Fasciculus 1, 1973, p. 80; M. Dan, I. Uzun, *Din corespondenţa generalului Traian Doda cu Vincenţiu Babeş*, în *Banatica*, II, p. 222.

¹³ W. Marin, I. Munteanu, Gli. Rađulovici, *Unirea Banatului cu România*, Timişoara, 1968, p. 84.

¹⁴ *Pagini din lupta poporului român pentru independenţă naţională 1877—1878*, Edit. politică, Bucureşti, 1969, p. 134.

cîndu-se mai ales femeile, fapt reliefat de presa din acei ani: „Damele române sînt la înălțimea misiunii lor! Cu bucurie constatăm aceasta. În toate zilele primim informații noi despre contribuțiile făcute de dînsese pentru ostașii români răniți. Onoare lor!”¹⁵. În 10/22 iulie 1877, revista „Familia” publică o corespondență primită din Oravița de la Eugenia Munteanu, ce conținea un călduros apel la ajutorarea celor aflați pe cîmpul de onoare: „Este prea cunoscut, că damele noastre în toate unghiurile locuite de români au îmbrățișat cu căldură acea nobilă idee: spre a veni în ajutorul ostașilor răniți din România, și inimile noastre ne șoptesc mereu, că această idee a aflat și în mijlocul nostru răsunetul cel mai dulce... Acum dară depinde numai de bunul nostru simț spre a da ajutorul posibil celora, pe care necesitatea existenței i-au aruncat pe cîmpul de bătălie...”¹⁶. În același material, corespondenta din Oravița precizează că „... ofertele se pot face în bani, în scame, în fișie de pînză veche, fișie de flanelă sau de tifon nou...” și totodată recomanda ca scamele să fie făcute din pînză „curată și moale” deoarece „... orice necurățenie a scamei poate fi vătămătoare răniților”. Cîteva zile mai tîrziu, la 12 august 1877, Dimitrie Ghica — președintele Societății „Crucea Roșie” confirma deja Eugeniei Munteanu primirea sumei de 788 lei, exprimîndu-i mulțumiri și „... pentru obiectele ce ați bine voit a aduna în folosul acestei societăți...”¹⁷. Pe listele de strîngere a ajutoarelor răspîndite de Eugenia Munteanu în jurul Oraviței, s-au adunat în total 408 florini, 10 franci, 4 galbeni și 4 taleri, adică 886,78 lei. Din aceeași zonă, un număr de 24 de femei au adunat 7 kg. scamă, 66 triangule din pînză, 588 m feșii și 15 m pînză. După terminarea războiului, Eugenia Munteanu va fi decorată pentru activitatea depusă de către guvernul din București, cu „Crucea Elisabeta”¹⁸.

Apelurile de ajutorare publicate în gazetele românești au avut ecou și la Bocșa. Învățătorul Ioan Marcu a organizat cu elevii și tineretul din Bocșa Montană și Română un atelier pentru prepararea scamelor, iar cojocarul Vasile Diaconovici strîngea ofrande atît din localitățile amintite, cit și din Vasiova. Cei doi au reușit să adune 3.200 kg. scamă, 9,5 m pînză și un ștergar¹⁹. La colectele organizate în martie-aprilie 1878 de Ioan Marcu și Vasile Diaconovici au contribuit în total 266 persoane²⁰.

În lunile iulie-august 1877, dar și mai tîrziu, pînă la terminarea războiului, s-au efectuat numeroase colecte prin localitățile bănățene, cum ar fi Caransebeș, Ilidia, Lugoj, Rusca Montană, Timișoara, Vărădia, Ciclova Română, Moldova Nouă, Ticvaniul Mare, Vrani, Mercina, Broșteni, Răcășdia, Răchitova etc. Demn de relevat este numărul ridicat al donatorilor

¹⁵ „Familia”, nr. 26 din 26 iunie/8 iulie 1877, p. 306.

¹⁶ *Idem*, nr. 28 din 10/22 iulie 1877, p. 331.

¹⁷ *Idem*, nr. 36 din 4/16 septembrie 1877.

¹⁸ Paul Abrudan, *Ajutorul bănesc și material al transilvănenilor în sprijinul războiului pentru cucerirea independenței de stat a României (II)*, în *Revista de istorie*, tom 30, nr. 2, 1977, p. 299.

¹⁹ *Gazeta Transilvaniei*, din 13/25 aprilie 1878.

²⁰ Vezi „Telegraful român” din 13 aprilie 1878 și *Gazeta Transilvaniei* din 13/25 aprilie 1878.

din unele sate : Ciclova Română — 63, Vărădia 41, Ticvanu Mare — 37²¹. Printre cei care s-au ocupat sau au contribuit la strângerea de fonduri şi diverse materiale ajutorării ostaşilor răniţi şi familiilor lor se numără George Bogdan, Maria Gaita, Ion Petrovici, Ion Orza, Maria Tămăşel, Filip Simu, Simeon Manguica, Iacob Tiurnea, Ioan Bistreanu, sau tinerii studenţi bănăţeni aflaţi pe atunci la Viena, Traian Alexandru şi Iuliana Săvescu. Desigur, lista celor care ar trebui menţionaţi aici este mult mai cuprinzătoare, important rămîne însă admirabilul lor gest, frumoasele lor fapte, cu profundă semnificaţie patriotică. Ajutoare băneşti au fost colectate şi în Valea Almăjului : la Prilipeţi de către preotul Blidariu, la Bănia de către N. Horea, la Prigor de I. Cîmpeanu şi la Dalboşet de N. Cîmpeanu, suma strînsă cu acest prilej de la 56 locuitori cifrindu-se la 86,70 florini şi 20 franci²².

Demn de relevat este şi faptul că în Banat au circulat litografii provenite de la sud de Carpaţi. Astfel, la Oraviţa s-a găsit un tablou litografiat, desenat iniţial de Georg Venrich în anul 1878 şi editat de lt. colonelul Dimitrie Papasoglu²³. Scopul tabloului îl aflăm chiar din textul explicativ : „Pe jumătate din preţul acestui tablou se va trimite autorităţilor competente pentru ajutorul familiilor şi a copiilor orfani ai morţilor soldaţi în cîmpu şi prin spitale, precum s-au trimis pînă acum şi ţifra [de lei] noi 3000 în decursu de 6 luni”²⁴. Fără a intra în detalii, precizăm că în prim planul litografiei, chiar în centrul acesteia, este plasat un monument simbolic, pe care sînt redată indicativele regimentelor şi batalioanelor participante la campania militară din anii 1877—1878, precum şi denumirile principalelor localităţi unde s-au purtat bătălii. Pe toate cele patru laturi ale desenului sînt prezentate în medalion chipurile a patruzeci de eroi ai războiului pentru independenţă, printre care George Şonţu şi Valter Mărăcineanu. În afara desenului propriu-zis, pe registrul inferior al tabloului, sînt specificate şi numele celor patruzeci de eroi, data şi locul unde au căzut luptîndu-se pentru realizarea unui străvechi ideal naţional.

Tot în Oraviţa, după unele date, „Reuniunea română de cîntări” a prezentat în vara anului 1877 un program artistic, fondurile adunate cu acest prilej fiind destinate ajutorării ostaşilor răniţi²⁵. Prezenţa acestei litografii, precum şi organizarea unor asemenea manifestaţii în Banat, ni se par extrem de sugestive, constituind o elocventă dovadă a sentimentelor profunde ce-i lega strîns pe toţi românii.

Ecoul pe care l-au stîrnit evenimentele anilor 1877—1878 în Banat este dovedit şi de circulaţia în această regiune a lucrării profesorilor năşăudenii A. P. Alessi şi Massim Pop²⁶, elaborată în 1878. Monografia urma

²¹ *Familia*, nr. 7 din 22 ianuarie/3 februarie 1878, p. 44.

²² Paul Abrudan, *Ajutorul bănesc şi material...*, p. 295.

²³ Litografia a fost donată Muzeului judeţean de istorie din Reşiţa de către Ion Jifcovici, căruia îi mulţumim.

²⁴ Arhiva MJIR, doc. nr. 5464 din 1878.

²⁵ Din nefericire afişul-program al spectacolului, deţinut tot de Ion Jifcovici s-a pierdut, deci informaţia nu poate fi verificată.

²⁶ A. P. Alessi, Massim Pop, *Resbetulu orientale illustratu*, Graz, 1878.

să apară spre finele anului menționat anterior, dar datorită cenzurii, a confiscării fasciculei nr. 2 și a procesului de presă intentat editorului, învinuit de „crima de conturbare a liniștei publice”²⁷, publicarea a întârziat timp de doi ani, pînă în 1880. Exemplare din această monografie s-au găsit în ultima vreme în mai multe localități bănățene, printre care Reșița, Cîlnic, Pescari, Caransebeș etc. Interesant este faptul că volumul găsit la Cîlnic are pe lîngă semnătura posesorului George Diaconovici, și data procurării lui: 15 iulie 1882. Faptul că s-a scurs relativ puțin timp de la apariția acestei lucrări și pînă la intrarea ei în biblioteca lui George Diaconovici este semnificativ, constituind o dovadă suplimentară a interesului cu care bănățenii au urmărit desfășurarea războiului de neam.

Referindu-ne la susținerea războiului pentru cucerirea independenței de stat de către bănățeni, nu trebuie să ignorăm condițiile deosebit de dificile în care și-au manifestat ei solidaritatea cu frații lor de dincolo de Carpați. La începutul războiului revista „Familia” își exprima credința, într-unul din numerele sale, „...că atît publicul, cît și soldatul român vor ști a se arăta demni de chemarea la care-i chiamă mama comună, adică patria”²⁸. Faptele ulterioare au confirmat, la fel ca și-n alte momente cruciale ale istoriei noastre naționale, că poporul român știe să-și făurească singur propria-i soartă.

VASILE M. ZABERCA

THE PEOPLE FROM BANAT – SUPPORTERS OF THE WAR OF INDEPENDENCE

(Abstract)

The paper presents the contribution of the large masses of the people from the Banat in the war for Romania's national independence (1877–1878).

²⁷ *Ibidem*, p. II.

²⁸ *Familia*, nr. 28 din 10/12 iulie 1877, p. 333.